

МАТИЦА СРПСКА
ОДЕЉЕЊЕ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЈЕЗИК

ЗБОРНИК

МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА КЛАСИЧНЕ СТУДИЈЕ
JOURNAL OF CLASSICAL STUDIES MATICA SRPSKA

16

Уреднички тимо

Сима Аврамовић (Београд), Бхарат Гупт (Делхи),
Виктор Каstellани (Денвер), Карл Јоахим Класен (Гетинген),
Ксенија Марицки Гађански (Београд), Емилија Масон (Париз),
Александар Поповић (Београд), Ливио Росети (Перуђа),
Данијела Стефановић (Београд), секретар,
Мирјана Д. Стефановић (Нови Сад), Бојана Шијачки Маневић (Београд)

Editorial Board

Sima Avramović (Belgrade), Victor Castellani (Denver),
Carl Joachim Classen (Göttingen), Bhart Gupt (Delhi),
Ksenija Maricki Gadjanski (Belgrade), Emilia Masson (CNRS Paris),
Aleksandar Popović (Belgrade), Livio Rosetti (Perugia),
Danijela Stefanović (Belgrade), secretary, Mirjana D. Stefanović (Novi Sad),
Vojana Šijački Manević (Belgrade)

Главни и одговорни уредник

Ксенија Марицки Гађански

Editor-in-Chief

Ksenija Maricki Gadjanski

СЛИКА НА КОРИЦАМА – COVER PICTURE

Сребрна шарнирска фибула на корицама потиче из околине Сомбора. Датује се у другу половину 4. века пре нове ере. Нађена је у гробу или остави заједно са три друге сребрне фибуле истог типа и четири нарукнице од сребрног лима. Данас се налази у Природњачком музеју у Бечу. Фибула припада последњој фази развоја шарнирских фибула, тзв. варијанти Чуруг, које су под грчким утицајем израђиване на територији данашње Војводине.

The silver fibula of the “Scharnier” type on the cover was found in the surrounding of Sombor. It is dated to the second half of the 4th century B.C. It was found in a grave or a hoard together with three silver fibulae of the same type and four bracelets of silver sheet. It is now in the Natural History Museum in Vienna. The fibula belongs to the last development phase of “Scharnier” fibulae – the variant Čurug – which was produced under Greek influence in the territory of present day Vojvodina (North Serbia).

Лого – Logo: Dr. Rastko Vasić

ISSN 1450-6998 | UDC 930.85(3)(082)

ЗБОРНИК
МАТИЦЕ СРПСКЕ
ЗА КЛАСИЧНЕ СТУДИЈЕ
JOURNAL OF CLASSICAL STUDIES
МАТИСА СРПСКА

16

НОВИ САД
NOVI SAD
2014

СТУДИЈЕ И ЧЛАНЦИ
STUDIES AND ARTICLES

Ивана Арсић

Универзитет у Београду

Филозофски факултет

НАСЛЕЂЕ РИМСКОГ ПЕСНИШТВА
У МЕЛОДРАМИ *ДОШАСТЈЕ ОД ЕНЕЕ*
К АНКИЗУ, ЊЕГОВУ ОЦУ ДУБРОВЧАНИНА
ЦОНА ПАЛМОТИЋА*

АПСТРАКТ: У мелодрами *Дошастје од Енее к Анкизу, његову оцу дубровачки песник Цоно (Јуније) Палмотић* бавио се темом из античког мита за чију обраду му је послужила превасходно шеста књига Вергилијеве *Енеиде*. Од осталих дела римске књижевности, у овој мелодрами наилазимо на обрађене делове четврте књиге *Енеиде* и *Четвртије еклоге* Вергилијеве, као и на поједине делове из дванаестог певања Овидијевих *Преображења* и *Лежendarних љубавница*, и то седмо (*Дидона Енеји*) и четрнаесто писмо (*Хирмесира Линкеју*) у виду реминсценција, дословних препева и опширних парафраза.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Цоно Палмотић (1607–1657), Вергилије, Овидије.

Цоно Палмотић (1607–1657) је у дубровачкој књижевности за добио посебно место као најзначајнији стваралац у области једног специфичног књижевног жанра – мелодраме, који Будимир–Флашар означавају као митолошку драму. Свој литерарни опус он је, у складу са традицијом дубровачке књижевности, градио под видним утицајем класичних римских песника, и то превасходно Вергилија и Овидија. Њихова је поезија дубоко прожимала рад не само Палмотића већ и многих других дубровачких аутора, чинећи их тако антич-

* Део мастер рада, одбрањеног 30. 9. 2013. године пред комисијом професора Маријанце Пакиж, Војина Недељковића и Гордана Маричића, као ментора, на Филозофском факултету у Београду.

ким песницима најизраженијег утицаја на дубровачку књижевност.¹ У овом раду је реч о препевима, реминисценцијама, парафразама и подражавањима у оквиру комбинације утицаја већег броја дела ова два римска виртоуза на мелодраму *Дошасије од Енее к Анкизу њеџову оцу* Дубровчанина Цона Палмотића, познатог и као Јуније.²

Премијерно извођење, односно време настанка Палмотићеве мелодраме *Дошасије од Енее к Анкизу, њеџову оцу* није забележено. Новија истраживања показују прогрес на овом пољу, наводећи да је ова драма заправо најмлађе дело дубровачког песника. Ову тврдњу изнео је Вилфрид Потхоф на основу податка који је пронашао у Палмотићевој песми састављеној поводом смрти ујака и пишчевог старатеља Миха Градића, 1634. године. У њој аутор наводи као своје прво младалачко дело песму спевану на нашем језику са темом из античке митологије у којој је описан Енејин силазак у „доњи свет“. Потхоф сматра да је ова драма спевана пре *Айшаланџе*, те као време њеног настанка бележи годину 1628.³ Злата Бојовић, насупротив, мисли да комплексност полиметријске и сценске структуре не приличи младом већ искуснијем аутору, те време настанка мелодраме помера ка зрелијим Палмотићевим годинама.⁴ Ову тврдњу потврђује податак о сложености позоришне сценографије коју је ово дело изискивало, а коју је чинила позорница подељена по вертикалном барокном систему, где би најпре било приказано Подземље, а затим „двори блажених“. Сматра се и да се приликом извођења користила својеврсна летећа машинерија, уз чију помоћ је на почетку радње Пролог долетео, а у завршници Меркур сишао са неба.⁵

Сама мелодрама, као што је то случај са бројним литерарним остварењима Дубровчана, у вези је са тадашњим стањем Републике. Наиме, Дубровачка република и Палмотићевог времена није била у повољнијем положају него у ранијим вековима. Као турски вазал, Република је била стално на опрезу пред честим сукобима Османског царства и у самом Медитерану, који су и њу обавезивали и доводили у бројне неповољне, па и опасне ситуације. Те ситуације

¹ Vladimir Vratović, *Hrvatski latinizam i rimska književnost (studije, članci, ocjene)*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1989, 64, 163, 194.

² Палмотићев мелодрамски опус чини скупина од седамнаест сценских дела, већином са податком о години извођења: *Айшаланџа*, 1629, *Павлимир*, 1632, *Акиле*, 1637, *Наије-џанје Ајача и Улиса за оружје Акилово*, 1639, *Елена узрабјена*, 1640, *Даница*, 1644, *Алчина*, 1647, *Лавинија*, 1648, *Цајислава*, 1652, *Ијсийле* и *Бисерница*, 1653, док су недатиране *Армида*, *Андромеда*, *Дошасије од Енее к Анкизу*, *Госији зрада Дубровника*, *Глас и Коломбо*.

³ Wilfried Potthoff, „Drame Junija Palmotića“, *Dometi*, 1983, XLI, 79–86; Fedora Ferluga-Petronio, *Fonti greco-latine nel teatro di Junije Palmotić*, Piovan editore, Padova 1990, 21.

⁴ Злата Бојовић, „Предговор“, у: Јуније-Цоно Палмотић, *Избор из дела*, Просвета, Београд 1999, 69.

⁵ Nikola Batušić, *Elementi scenske fantastike u dubrovačkoj drami 17. stoljeća*, Hrvatski književni barok, Zagreb 1991, 262.

је само њена вешта дипломатија успевала да повољно разреши. Поред тога, Дубровник је био у сталном сукобу са својим трговачким и поморским вековним супарником, Млетачком републиком, која није бирала средства да, ако не угрози, оно бар отежа положај мале републике на Јадрану. Дубровачки писци, истовремено и њени племићи и властодршци, настојали су да се у својим делима и на поетски начин разрачунавају са непријатељима Републике. У таквој ситуацији, слобода Дубровника и њено одржање, за које се аристократија залагала свакодневно, били су такође једна од основних прекупација старе дубровачке књижевности. Да би се слобода очувала, требало се ангажовати јединствено и посвећено, па су патрицији и својим стиховима, и литерарним делом уопште, реаговали на негативне појаве у свом сталежу.

Тако и сам Џоно Палмотић заузима улогу браниоца отаџбине и родољуба, пишући мелодраму *Дошасије* попут својеврсног манифеста посвећеног слободи, у којој се не устеже да изнесе своја патриотско-аристократска размишљања. У основи античке приче је немало алузија на политичку стварност Палмотићевог времена из којих извиру ставови овог дубровачког патриција. Уздрман положај дубровачке владајуће класе, политичка превирања и несугласице у оквиру Републике погађају Палмотића, који у овом делу показује благонаклон став према владавини „изабраних“, не избегавајући притом да истакне и презрив однос према необразованом пуку.⁶ Из уста истакнутих личности римске историје, чује се Палмотићев хвалоспев у част слободе, симбола Дубровника:

*Gdi je sloboda, dobro svako
sadrženo šnome stoji, 1365
ona čini srce jako,
vrijednos ona vriježi i goji.⁷*

У римској књижевности сматра се да је мит о Енејином силаску у доњи свет први пут забележен у сатурнском стиху у фрагментима сачуваном у историјском епу *Пунски рај* (*Bellum Poenicum* или *Punicum*) Гнеја Невија. На основу оскудно сачуваног историјског епа *Анали* (*Annales*) Невијевог млађег савременика Квинта Енија, не можемо закључити да ли је у овом делу које описује легендарну прошлост Рима забележена и митолошка епизода о силаску у Хад будућег оснивача римске државе. Ипак, ово дела баца у сенку Вергилијева *Енеида* (*Aeneis*), која у шестом певању описује Енејин силазак у доњи свет, код Кума у Италији, уз помоћ пророчице Сибиле и магичне

⁶ Branko Letić, *Rodoljublje u dubrovačkoj književnosti*, Svjetlost, Sarajevo 1982, 115–119.

⁷ *Djela Gjona Gjora Palmotića*, dio II, JAZU, Stari pisci hrvatski, Zagreb 1883, 491.

златне гране. Ово певање, које заузима средишње место епа, описује тренутак у којем тројански јунак схвата величину своје судбоносне мисије, чији је циљ оснивање грандиозне римске империје.

У наслову мелодраме *Дошасије од Енее к Анкизу, његову оцу* дубровачки песник је забележио тему из античког мита за чију обраду му је послужила преваасходно шеста књига Вергилијеве *Енеиде*. Од осталих дела римске књижевности, наилазимо на делове четврте књиге *Енеиде* и *Четвртије еклогје* Вергилијеве, као и на поједине делове из дванаестог певања Овидијевих *Преображења* и *Леџендарних љубавница*, и то седмо (*Дидона Енеји*) и четрнаесто писмо (*Хийермесџра Линкеју*).

Дошасије се састоји од пет чинова неједнаких појава и пролога који изговара Глас, садржаних у 2122 стиха сложене полиметријске структуре. Стих који преовладава је осмерац, а заступљене су и различите строфе: катрени, сикстине и октаве. Пролог је испеван у сикстинама, док су Анхизови делови забележени искључиво у двострукованим дванаестерцима. Тематска структура је сложенија и доста независна од латинског предлошка. Ликови који се појављују у мелодрами су Енеја, пророчица Сибила, Харон, демон Подземља, Дидона, картагинска краљица, Хектор, тројански принц и Анхиз, Енејин отац, а помињу се и угледни Римљани: Цезар, Помпеј, Брут, Лукреција, Сципион Африканац, Катон и Фабриције, као и божански Меркур и хорови паклених и блажених духова.

Мелодрама почиње прологом у којем Глас стиже у непознат град. Из скривених алузија закључујемо да је реч о Дубровнику („из двора овијех стреловито / долетео сам брзијем крили / у ово мјесто племенито, / неподложно иједној сили, / гди слободом мир станује / и господи и краљује“), чије грађане песник уводи у мит о тројанском витезу, Енеји, и његовом силаску у „страховити јаз пакљени“, као и у „стране блажене“ уз помоћ пророчице Сибиле и чаробне златне гране. Опис Гласа на самом почетку мелодраме:

Ja sam, ja sam ki sve čujem, 5
ki sve vidim i očitujem
Uši hitre, bistre oči,
hrle noge, brza krila.⁸

преузет је из четвртог певања Вергилијеве *Енеиде*, с обзиром на подударање песничких мотива:

⁸ *Djela Gjona Gjora Palmotića, II, 249.*

...pedibus celerem et pernicibus alis,
*monstrum horrendum, ingens, cui, quot sunt corpore plumaе
 tot vigiles oculi subter, mirabile dictu,
 tot linguae, totidem ora sonant, tot subrigit aures.*⁹
 (јака и сѣрацна неман, брзонога и брзих крила,
 за коју неверовашно је рећи, колико је на шелу њерја,
 колико будних очију,
 а колико језика, а исѣо ѣолико јој усѣи јече, колико и уѣију ћули.)¹⁰

У прологу, при опису куће Гласа:

*Moja kuća ponosita,
 урешени двор чудеси,
 sazidan je posred svita
 међу земљом и небеси,
 gdi sve riječi iz daleče* 30
sred gvozdенијех mira zveče.

*Rastvoreni svi prozori,
 rastvorena vrata stoje,
 svud šapati, svud žamori
 разлики се чују и броје,* 35
*kako kad se чује муће,
 gde iz daleka vali буће.*¹¹

наилазимо и на далеку реминисценцију на дворе опасног крилатог бића Фаме, персонификације јавног мњења из дванаестог певања *Преображења*¹²:

*Orbe locus medio est inter terrasque fretumque,
 caelestesque plagas, triplicis confinia mundi;* 40
*unde quod est usquam, quamvis regionibus absit,
 inspicitur, penetratque cavas vox omnis ad aures:
 Fama tenet summaque domum sibi legit in arce,
 innumerosque aditus ac mille foramina tectis*
addidit et nullis inclusit limina portis; 45
*nocte dieque patet: tota est ex aere sonanti,
 tota fremit vocesque refert iteratque quod audit;*¹³

(Посѣоји месѣо на небу, између земље, мора,
 и небеског дома, на граници ѣрију свеѣова,

⁹ P. Vergilius Maro, *Aeneid*, J. B. Greenough, Ed. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0055%3Abook%3D4%3Acard%3D173> d. 20.2.2014.

¹⁰ Превод ових и следећих наведених стихова: И. Арсић.

¹¹ *Djela Gjona Gjora Palmotića*, II, 249–250.

¹² Armin Pavić, *Junije Palmotić*, Rad JAZU, knjiga LXVIII, Zagreb 1883, 106; F. Ferluga-Petronio, *Op. cit.*, 26–28.

¹³ Ovid, *Metamorphoses*, with an english translation by Frank Justus Miller in two volumes II, book VIII–XIX, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, London MCMLI, (u daljem tekstu: *Metam II*), 182, 184.

одакле се све поспайра, колико год расшавља поспор,
и свачији глас улази у шуйље уши.
Тамо је Фама себи одабрала дом на врху куле.
Придодала је безброј улаза и хиљаде руја,
а ниједна враћа на кући нису закључана,
ноћу и дању је ошворено, цела је од звучног челика,
све бучи, гласове доноси и понавља штиа год да чује.)

Први чин почиње доласком Енеје и пророчице пред реку Подземља, чије име није наведено, а преко које страшни демон Харон превози душе умрлих. Палмотић започиње мелодраму *in medias res*, без описа догађаја који су претходили, попут доласка у еубејску Куму, сусрета са Сибилом, као и проналаска златне гране. Сибила приповеда Енеји о душама мртвих, за чије је безнадежно и непрекидно лутање крив неизвршен чин сахрањивања. У овој сцени

<i>Na rijeci smo onoj veće,</i>	116
<i>gde Karonte glasoviti</i>	
<i>na kraj drugi duše izmeće,</i>	
<i>kijem je vrijeme prihoditi.</i>	119
<i>Jes, ovo je, o viteže,</i>	124
<i>rijeka ona, ka bogove</i>	
<i>temelitom kletvom veže,</i>	
<i>kom se kune isti Jove.¹⁴</i>	127

наилазимо на пример опширне парафразе описа реке Подземља опеваног у две строфе осмерачког катрена који кореспондира шестом певању Вергилијеве *Енеиде*:

<i>Anchisa generate, deum certissima proles,</i>	322
<i>Cocyti stagna alta vides Stygiamque paludem,</i>	
<i>di cuius iurare timent et fallere numen.¹⁵</i>	
<i>(Анхизов роде, несумњиви божији пошомче,</i>	
<i>видиш дубоке воде Кокија и мочвару Сција,</i>	
<i>за које се богови не осуђују да криво куну.)</i>	

У овом наводу, супротно оригиналном предлошку, Палмотић је изоставио да спомене Енејин сусрет са Леукаспом, Оронтом и Палинуром, чије тужне душе чекају да буду сахрањене. Страшни кормилар Харон најпре не дозвољава Енеји да ступи на његов чамац, али пред Сибилином молбом, очаран приказом златне гране, попушта, те их превози на други крај. Писац *Дошасија* дао је прилично упрошћен опис преласка преко реке Подземља, те је про-

¹⁴ *Djela Gjona Gjora Palmotića*, II, 452.

¹⁵ P. Vergilius Maro, *Aeneid*, J. B. Greenough, Ed. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0055%3Abook%3D6%3Acard%3D295> 20.2.2014.

пустио да наведе и Сибилино успављивање Кербера помоћу колача од омамљујућих трава, као и Енејин сусрет са душама несрећних жена (Федре, Прокриде, Ерифиле, Еуадне, Пасифаје, Лаудамије и Кенеје). Најзад, Енеја среће Дидону која га прободених и крвавих груди куди и напада, пребацујући му узалудна обећања. Она говори о његовом доласку у Картагину као о највећој несрећи која ју је задесила (240–267, 324–331). У овим стиховима, Палмотић се угледао на Овидијево седмо писмо (*Дидона Енеји*) из збирке *Леџендарних љубавница*. Код Вергилија поносна Дидона не одговара на Енејину жалопојку, већ му само узвраћа презривим погледом и журним кораком одлази мужу Сихеју. При опису сусрета Дидоне и Енеје, код оба аутора, не наилазимо ни на разумевање, ни на опроштај. Наиме, Енеја се, први пут, суочава са последицама свог одласка, дозвољава себи да пати и престаје да буде безосећајан (*casu concussus iniquo*¹⁶), док Дидона, премда и даље повређена, успева да поврати своје краљевско достојанство и снагу при сусрету са старим љубавником.¹⁷

Како би упростио већ сложену радњу и умањео број ликова на сцени, Палмотић, супротно латинском оригиналу, не описује Енејин сусрет са Партенопејем, Тидејем и Адрастом, као ни са Тројанцима Медоном, Терсилохом, тројицом Антенорових синова, Полифетом, Идејом и Дејфобом. У последњој сцени првог чина, Сибила упућује тројанског јунака на „места приближена“ и описује „страшне дворе“ које чува ужасни троглави Кербер, где помамно лутају остали зли демони. Пророчица прича мит о охолим Данајевим кћерима, које су по налогу оца побиле своје мужеве прве брачне ноћи, а на чије су сене наишли. Једина која није извршила очеву заповест је Хиперместра, заљубљена у свог супруга, младића Линкеја. Овај мит није забележен у *Енеиди*, већ га је Палмотић преузео из четрнаестог писма (*Хиперместра Линкеју*) Овидијевих *Леџендарних љубавница*, те на појединим местима представљају дослован препев латинског оригинала¹⁸:

“surge age,...
nox tibi, ni properas, ista perennis erit!”¹⁹

75

(Хајде, успај,...
ноћ ће ти ова, ако не пожуриш, вечно трајати!)

¹⁶ Isto, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0055%3Abook%3D6%3Acard%3D426> 20.2.2014.

¹⁷ Susan Ford Wiltshire, *Public and Private in Vergil's 'Aeneid'*, The University of Massachusetts Press, Amherst 1989, 93.

¹⁸ A. Pavić, *Junije Palmotić*, 109.

¹⁹ Ovid, *Heroides and Amores*, with an English translation by Grant Showerman, William Heinemann – The Macmilan co., London–New York MCMXIV, (u daljem tekstu: *Heroid*), 176.

*Ustan', reče њему, ustani,
da te vječni san ne shara...*²⁰ 473

*"dum nox sinit, effuge!"*²¹ 78
(Бежи, док ноћ доуушиа!)

*Pod', dokli imaš noć u družbu.*²² 488

Други чин је, супротно првом, ослобођен латинског предлошка. Чин почиње Енејиним питањем Сибили о јунацима који су пре њега успели да сиђу у доњи свет. Пророчица наводи имена Херкула и Тесеја, као и трачког певача Орфеја. Ускоро у сусрет тројанском јунаку стиже, са блажених страна, некадашњи заповедник, храбри тројански принц Хектор, овенчан ловоровим венцем, и одводи га оцу Анхизу. У *Енеиди*, уместо Хектора, појављује се митски певач Мусај који Сибили и Енеји показује пут којим ће стићи до Анхиза.

У трећем чину, Палмотић је описао циљ Енејиног силаска у Хад, дирљив сусрет тројанског јунака са оцем. Анхиз показује Енеји реку Лето чијом се водом напајају душе умрлих да би заборавиле земаљски живот, а затим и слику римског порода у дражесној дубрави чији је он најстарији предак:

*Rijeci je Lete ime; ono su kraj rike,
kijijem je proć vreme na život vaš, slike.
Ko vidiš, sve piju vodu onu, neka ovi
vas život zabiju, kom dođu na novi.* 940

*Davno sam naš tebi želio brojiti plod,
ki će pak pod nebi latinski bit narod,
tve srce još veće neka se veseli
našastjem od sreće, koju ufa i želi,
s kojom si izašo iz Troje zdežene,
i u zemlje jur prišo toliko žudene.* 945

*Enea:
To li se, ćaćko, ima scijenit,
da od ovuda duše izhode,
ke pod nebom dni provode,
i da će ovi stan promijenit?
Koja ih je žela huda,
povratit se u telesa
na protive zlijeh udesa
i na život vas pun truda?*²³ 950

²⁰ *Djela Gjona Gjora Palmotića*, II, 463.

²¹ *Heroid*, 176.

²² *Djela Gjona Gjora Palmotića*, II, 463.

²³ *Isto*, 477–478.

Ова опширна парафраза кореспондира девет хексаметра шесте књиге *Енеиде*:

*"Animae, quibus altera fato
corpora debentur, Lethaei ad fluminis undam
securus latices et longa oblivia potant.* 715

*Has equidem memorare tibi atque ostendere coram,
iampridem hanc prolem cupio enumerare meorum,
quo magis Italia mecum laetere reperta."*

*"O pater, anne aliquas ad caelum hinc ire putandum est
sublimis animas, iterumque ad tarda reverti
corpora? Quae lucis miseris tam dira cupido?"²⁴* 720

*(„Пре своџ доласка у друџа шела, рече,
душе ће ииши воду из леишке реке,
која зони бриџе и даје заборав.*

*Давно желим да ти покажем пошомсџво
да би се са мном радовао још више
кад будеш крочио у Иишалију.“*

*„Зар неке душе, оче, на небо леише,
у шрома шела се враћајући оиеш?*

Која жеља их лудо ка свеишосиши вуче?“)

У овом чину, аутор је независно од узора описао римско грађанство, што се правда временом у којем је дело настало. Вергилије, наиме, пева будућност римског народа до свог доба, док Палмотић иде даље и приказује и даљу будућност, те помиње рођење месије и пад римске империје. Супротно Вергилију, дубровачки песник у свом делу уступа доста простора монолозима римских војсковођа Цезара (стихови 1014–1089) и Помпеја (1092–1134) у којима долазе до изражаја ставови овог аристократског републиканца.

Последња сцена се завршава Сибиленим најављивањем рођења блаженог детета, које ће донети спас и слободу човечанству. Четврто певање трећег чина стварано је под утицајем Вергилијеве *Четирије еклоџе* при најави новог златног века. На уста пророчице чују се речи о рођењу блаженог дечака:

*I nebeski porod novi
eto s dara ima doći,
zmija pada puna otrova,
vječne bježi mrak od noći,
svrhu imaju dni gvozdeni,
a vraća se mir zlaćeni.²⁵* 1195

²⁴ P. Vergilius Maro, *Aeneid*, J. B. Greenough, Ed. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0055%3Abook%3D6%3Acard%3D703> 20.2.2014.

²⁵ *Djela Gјona Gјora Palmotića*, II, 485.

које у виду опширне парафразе кореспондирају стиховима *Четвртих еклогѐ*:

*Iam nova progenies caelo demittitur alto. 7
Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
desinet ac toto surget gens aurea mundo,
casta fave Lucina...²⁶
(Већ нови нарашћај сјушћиа се са високих небеса,
Невина Луцина, склона буди дечаку ускоро рођеном,
с којим ће најпре несћиаши звоздени род, а уздићи ће се
злајни на целом свећу...)*

У четвртом чину Анхиз показује Енеји знамениту римску господу који су учествовали у обликовању римске империје, те спомиње њену историју од оснивања града, преко доба краљева, па све до почетка републике. У овом делу се истичу уметнути монолози великих Римљана: Брут Први (1352–1399) и Брут Други (1432–1479), Лукреције (1516–1555), Фабриција (1578–1625), Сципион Африканац (1666–1717) и Катон Старији (1742–1813). После њих наступа хор душа који слави римске, тачније дубровачке врлине. Брут, наспрам владавине појединца, велича слободу, затим Лукреције пева о чистоти женске душе, Фабриције куди похлепу за златом и таштину и хвали умереност, а Сципион Африканац напада младалачку плахост и обест, док Катон инсистира на закону по којем жене не треба да се непотребно удешавају, већ треба да негују своју природну лепоту.

У последњем, петом чину, Енеја ће упитати оца за остале славне сене које види, те ће се наизменце јављати душе које су досегле рај због своје војне вештине и борбености. Драма се, супротно Вергилију, завршава доласком божанског Меркура по Енеју, с којим напушта Подземље.

У мелодрами *Дошасћје од Енее к Анкизу, његову оцу* дубровачки песник је обрадио једну од кључних епизода Вергилијевог епа, што је видно и из наслова. Осим овог монументалног дела римске књижевности, у *Дошасћју* препознајемо и сцене из Овидијевих *Преображења* и *Легендарних љубавница*, као и Вергилијевих *Еклогѐ*, што сведочи о придржавању дубровачког песника латинских оригинала, а не утицаја ренесансне италијанске књижевности.²⁷

²⁶ P. Vergilius Maro, *Eclogues*, J. B. Greenough, Ed. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0056%3Apoem%3D4> 20.2.2014.

²⁷ Armin Pavić, *Historija dubrovačke drame*, JAZU, Zagreb 1871, 117.

ПРИМАРНА ЛИТЕРАТУРА:

- P. Vergilius Maro, *Aeneid*, J. B. Greenough, Ed. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0055%3Abook%3D4%3Acard%3D173> d. 20.2.2014.
- P. Vergilius Maro, *Eclogues*, J. B. Greenough, Ed. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0056%3Apoem%3D4> 20.2.2014.
- Djela Gjona Gjora Palmotića*, dio II, JAZU, Stari pisci hrvatski, Zagreb 1883.
- Ovid, *Heroides and Amores*, with an English translation by Grant Showerman, William Heinemann – The Macmillan co., London – New York MCMXIV.
- Ovid, *Metamorphoses*, with an english translation by Frank Justus Miller in two volumes II, book VIII–XIX, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, London MCMLI.
- Јуније-Цоно Палмотић, *Избор из дела*, Просвета, Београд 1999.

СЕКУНДАРНА ЛИТЕРАТУРА:

- Nikola Batušić, *Elementi scenske fantastike u dubrovačkoj drami 17. stoljeća*, Hrvatski književni barok, Zagreb 1991.
- Злата Бојовић, „Предговор“, у: Јуније-Цоно Палмотић, *Избор из дела*, Просвета, Београд 1999, 69.
- Милан Будимир – Мирон Флашар, *Прељед римске књижевности. De auctoribus Romanis*, Завод за издавање уџбеника, Београд 1962.
- Vladimir Vratović, *Hrvatski latinizam i rimska književnost (studije, članci, ocjene)*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1989.
- Branko Letić, *Rodoljublje u dubrovačkoj književnosti*, Svjetlost, Sarajevo 1982.
- Armin Pavić, *Historija dubrovačke drame*, JAZU, Zagreb 1871.
- Armin Pavić, *Junije Palmotić*, Rad JAZU, knjiga LXVIII, Zagreb 1883.
- Wilfried Potthoff, „Drame Junija Palmotića“, *Dometi*, 1983, XLI.
- Fedora Ferluga-Petronio, *Fonti greco-latine nel teatro di Junije Palmotić*, Piovan editore, Padova 1990.
- Susan Ford Wiltshire, *Public and Private in Vergil's 'Aeneid'*, The University of Massachusetts Press, Amherst 1989.

Ivana Arsić
University of Belgrade
Faculty of Philosophy

SOME INFLUENCES OF ANCIENT ROMAN POETRY IN
MELODRAMA *DOŠASTJE OD ENEE K ANKIZU, NJEGOVU OCU*
BY DŽONO PALMOTIĆ, POET FROM DUBROVNIK

Summary

In the melodrama *Došastje od Enee k Ankizu, njegovu ocu*, Džono (Junije) Palmotić, poet from Dubrovnik (1607–1657), used well known topics from Roman poetry, and most of all from the sixth book from Vergil's *Aeneid*. In addition, Palmotić was influenced by other works from Roman literature, such as Vergil's *Eclogue 4*, fourth book of the *Aeneid*, the twelfth book of Ovid's *Metamorphoses* as well as VII and XIV epistles from his *The Heroides*.

С А Д Р Ж А Ј
C O N T E N T

СТУДИЈЕ И ЧЛАНЦИ
STUDIES AND ARTICLES

Marijana Ricl (Belgrade), <i>2013 Epigraphical survey in the Kayster river valley</i>	7
Маријана Рицл, <i>Епиграфска истраживања у долини реке Каустира током 2013. године</i>	
Danijela Stefanović (Belgrade), <i>A note on the papyrus London, UC 32271B verso</i>	17
Данијела Стефановић, <i>Белешка о папирусу Лондон, UC 32271B</i>	
Victor Castellani (Denver), <i>There's a what in the labyrinth? Theseus' accomplices</i>	21
Victor Castellani, <i>Es scheint Was denn im Labyrinth? Kompliz(inn)en des Theseus</i>	
Иван Јордовић (Нови Сад), <i>Ксенофони, реципроцнос и Успомене о Сократу</i>	43
Ivan Jordović, <i>Xenophon on Reciprocity in the Memorabilia of Socrates</i>	
Snežana Ferjančić (Beograd), <i>Regrutacija podunavskih legija: X Gemina</i> .	55
Snežana Ferjančić, <i>Recruitment of Danubian legions: X Gemina</i>	
Ирена Љубомировић (Ниш), <i>Никола Вулић о централном Балкану у антици</i>	67
Irena Ljubomirović, <i>Nikola Vulić on Central Balkans in antiquity</i>	

РЕЦЕПЦИЈА АНТИКЕ И НАСЛЕЂЕ
HERITAGE

Мирјана Глигоријевић Максимовић (Београд), <i>Антика у сликарској манастира Грачанице (XIV век)</i>	81
Mirjana Gligorijević Maksimović, <i>Classical Influences in the Monastery Gračanica Paintings (14th Century)</i>	

ПРВА ИСТРАЖИВАЊА
RESEARCH DEBUTS

Ивана Арсић (Београд), <i>Наслеђе римског њесниџиџва у мелодрами Дошастје од Енее к Анкизу, његову оцу Дубровчанина Џона Палмоџиџа</i>	95
Ivana Arsić, <i>Some influences of ancient Roman poetry in melodrama Došastje od Enee k Ankizu, његову оцу by Džono Palmotić, poet from Dubrovnik</i>	

ПРОЈЕКТИ
PROJECTS

Kurt A. Raaflaub (Providence), <i>The “Landmark Editions” and the new “Landmark Caesar”</i>	109

КРИТИКЕ И ПРИКАЗИ
REVIEWS

Ксенија Мариџки Гађански (Београд), <i>Сџомениџа у часџи М. Д. Петрушевскоџ. Ad perpetuam memoriam Michaelis D. Petruševski, Živa antika, Monographs No 10, Skopje 2012, p. 317.</i>	115

ХРОНИКА
CHRONICLE

Sotiris Fournaros (Athens), <i>XXIV International conference of Philosophy, Olympia, July 27–30, 2014</i>	119
Snežana Ferjančić (Beograd), <i>Međunarodni naučni skup o Iliriku u doba Avgusta i dinastije Julijevaca-Klaudijevaca, Zagreb, 22–26. 9. 2014.</i>	120
Основна упутства сарадницима	125
Рецензенти	127

Зборник Матице српске за класичне студије излази једном годишње

Уредништво *Зборника Матице српске за класичне студије*
шеснаесту књигу закључило је 10. октобра 2014.

Штампање завршено децембра 2014.

За издавача

Доц. др Ђорђе Ђурић,
генерални секретар Матице српске

Стиручни сарадник Одељења
Јулкица Ђукић

Лектура и коректура
Татјана Пивнички Дринић

Технички уредник
Вукица Туцаков

Компјутерски слоџ
Владимир Ватић, ГРАФИТ, Петроварадин

Штампа
САЈНОС, Нови Сад

Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије
учествовало је у финансирању штампања овог *Зборника*

Уредништво и администрација:
21000 Нови Сад, Улица Матице српске 1, телефон: 021/420–199

Editorial and publishing office:
21000 Novi Sad, Matice srpske 1, Serbia

e-mail: zmsks@maticasrpska.org.rs
gadjans@eunet.rs

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад
930.85(3)(082)

ЗБОРНИК Матице српске за класичне студије =
Journal of classical studies Matica srpska / главни и одговорни уредник Ксенија Марицки Гађански. – 1998, 1–. – Нови Сад : Матица српска, Одељење за књижевност и језик, 1998–. – 24 cm

Годишње.

ISSN 1450–6998

COBISS.SR-ID 135172871